

Sermó del dia de Cap d'any. Predicat a Lisboa a la Capella Reial l'any 1642

António Vieira

Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcidetur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero concipetur.

[Quan van complir-se els vuit dies i hagueren de circumcidar l'infant, li posaren el nom de Jesús, nom que havia dit l'àngel abans que fos concebut en el si matern (Lc 2, 21)]

III. [...] No hi ha dubte que va ser molt prest per al dolor, però no va ser molt prest per al remei; foren pocs dies per a qui vivia, però molts per a qui esperava. Bé ho va entendre així l'evangelista, perquè, havent de parlar d'aquests vuit dies, mireu l'aparat de paraules amb què ho fa: *Postquam consummati sunt...* : «Després que van ser consumats...». Sembla que es disposava a dir vuit segles, o vuit mil anys, segons la grandesa vagarosa i ponderació de les paraules, i al final digué: *dies octo* : «vuit dies». Com que eren dies d'esperar redempció, encara que no fossin més que vuit, semblaven una duració molt llarga, i que no acabaven d'arribar, segons que es torbaven: *Postquam consummati sunt* .

I, si vuit dies d'esperar per la redempció, i fins i tot tres dies, és tant de temps, quant no degué ser, o quant no degué semblar, no tres dies, ni vuit dies, no tres anys, ni vuit anys, sinó seixanta anys sencers, en els quals Portugal va estar esperant la seva redempció, sota un captiveri tan dur i tan injust! No em detenc a ponderar-ho, perquè en dia tan de festa, no hi diuen memòries de tristeses, encara que els mals passats, part ve a ser de l'alegria. El que dic és que ens n'hem d'alegrar amb tot el cor, i donar-ne immortals gràcies a Déu, puix que veiem tan feliçment assolides les nostres esperances. Ni ens pesi d'haver esperat tan llargament, perquè s'ha de recompensar la dilació de l'esperança amb la perpetuïtat de la possessió. Demanen els teòlegs, amb sant Tomàs en la tercera part, per què es va dilatar tant de temps el misteri de l'Encarnació, per què no davallà el Verb etern a redimir el món, sinó després de tants d'anys? Diverses raons donen els doctors; la de sant Agustí és molt apropiada al que volem dir: *Diu fuit expectandus, semper tenendus* . Va voler el Verb etern que esperessin els homes i sospiressin tants de segles per la seva vinguda, perquè era bo que fos molt de temps esperat un bé que havia de ser sempre posseït. Havien els homes de gaudir per sempre de la presència de Crist, havia el Verb de ser home perpètuament, perquè *quod semel assumpsit nunquam demisit* : «allò que una vegada prengué, mai més no ho deixà anar». Sia, doncs, aquest bé per molt de temps esperat, ja que ha de ser per tot el temps posseït, i mereixi amb les dilacions de l'esperança la perpetuïtat de la possessió: *Diu fuit expectandus, semper tenendus* . No necessita acomodació el lloc, ferma sí, per les dependències que té del futur. Però un esperit profètic i portuguès ens fiarà la conjectura d'aquesta tan gustosa veritat. Sant fra Gil, religiós del sagrat orde de sant Domingo, en aquelles tan celebrades profecies seves, va dir d'aquesta manera: *Lusitania sanguine orbata regio diu ingemisset* : «Lusitània, el regne de Portugal, morint el seu darrer rei sense fill hereu, gemegarà i sospirarà per molt de temps»; *sed propitius tibi Deus* : «però s'enrecordarà Déu de vós, o pàtria meva», diu el sant; *et insperate ab inesperto redimeris* : «i sereu

redimida inesperadament per un rei inesperat». I, després d'així redimit, després d'així alliberat Portugal, què li succeeirà? *Africa debellabitur* : «serà vençuda i conquerida Àfrica»; *Imperium Ottomanum ruet* : «l'Imperi Otomà caurà subjecte i retut als seus peus»; *Domus Dei recuperabitur* : « la Casa Santa de Jerusalem serà, finalment, recuperada». I, com a corona de tan glorioses victòries: *Aetas aurea reviviscet* : «ressuscitarà l'Edat daurada»; *pax ubique erit* : «hi haurà pau universal al món». *Felices qui viderint* : «Sortosos i benaurats els qui això vegin». Fins ací sant fra Gil profetitzant. De manera que, així com abans de la redempció hi hagué un sospirar i gemegar, així després de la redempció hi haurà un posseir i gaudir; i així com els sospirs i els gemecs van durar tants d'anys, així les felicitats i els béns romandran sense terme, i sense límit. Allò que és molt, vol Déu que no costi poc, i era just que a tanta de glòria precedís tanta d'esperança, i que qui havia de gaudir sempre, sospirés molt: *Lusitania diu ingemisset. Diu fuit expectandus, sempre tenendus* .

I ja que va d'esperances, no deixem passar sense ponderació aquelles misterioses paraules de la profecia: *Inspere ab insperato redimeris* . A posta hi he reparat, per tal de refutar amb les seves pròpies armes alguna relíquia, que diuen que encara hi ha d'aquella secta o desesperació dels qui esperaven el rei Sebastià, de gloriosa i lamentable memòria. Diu la profecia: *Inspere ab insperato redimeris* : que seria redimit Portugal no esperadament per un rei no esperat. Se'n segueix, aleshores, evidentment, que no podia el rei Sebastià ser el llibertador de Portugal, perquè el llibertador promès havia de ser un rei inesperat: *Inspere ab insperato* ; i el rei Sebastià era tan esperat vulgarment com sabem tots. Així que els sequaços mateixos d'aquesta opinió amb llur espera destruïen llur esperança, perquè com més esperat el feien, molt més confirmaven que no era ell el promès, i hom els pot aplicar pròpiament aquelles paraules que sant Pau va dir d'Abraham: *Contra spem in spem credidit* (Rm 4,18): que han cregut en una esperança contrària a llur esperança mateixa, perquè allò mateix que esperaven, tenien obligació de no esperar-ho.

IV. Però encara que concedim que els portuguesos no hagin sabut esperar, no els neguem que hagin sabut estimar, i amb molta de ventura, que tal vegada, tot cercant un rei mort, arribaran a trobar-ne un de viu. Mort cercava la Magdalena el Crist a la sepultura, i la perseverança i amor amb què va insistir a cercar-lo mort, va ser causa que el Senyor li eixugués les llàgrimes, i se li mostrés viu. Gran exemplar tenim entre les mans. Així com la Magdalena, cega d'amor, plorava a les portes de la sepultura de Crist, així Portugal, sempre amant dels seus reis, insistia al sepulcre del rei Sebastià, plorant i sospirant per ell; i, així com la Magdalena al mateix temps tenia Crist present i viu, i el veia amb els seus ulls i li parlava, i no el coneixia, perquè estava encobert i disfressat, així Portugal tenia present i viu el Rei, nostre senyor, i el veia i li parlava, però no el coneixia. Per què? No sols perquè ho estava, sinó perquè ell era l'Encobert. Ser l'encobert, i ser present, bé ho va mostrar Crist en aquest passatge que no era impossible. I quan es va descobrir Crist? Quan es va manifestar aquest Senyor encobert? Fins i tot aquesta circumstància no falta en el text. Digué la Magdalena a Crist: *Tulerant Dominum meum* (Jn 20,13): «S'han endut el meu Senyor», i el Senyor no li'n va donar nova; *Nescio ubi posuerunt eum* : es va queixar que no sabia on l'hi havien posat, i va dissimular Crist de la mateixa manera; *Si tu sustulisti eum* : «Si vós, senyor, us l'heu endut», *dicito mihi* : «digueu-m'ho», i fins i tot aquí es va mantenir el Senyor encobert sense manifestar-se; finalment, alentant-se la Magdalena més del que la seva feblesa li permetia, i traient forces de l'amor mateix, va afegir: *et ego eum tollam* : «i jo l'alçaré»; i així que va dir «jo l'alçaré»: *ego eum tollam* (Jn 20,15), aleshores el Senyor es va descobrir, mostrant que era ell per qui plorava; i la Magdalena el va reconèixer, i es va llençar als seus peus.

Ni més ni menys Portugal, després de la mort del seu darrer rei. El cercava per aquest món, demanava per ell, no sabia on era, plorava, sospirava, gemegava, i el rei viu i vertader, es mantenia encobert, i no es manifestava, perquè no era encara arribada l'ocasió; però, així que el regne animós, més enllà de les seves forces, es va decidir a dir resoltament: *Ego eum tollam* : «jo l'alçaré i el sostindré amb els meus braços», aleshores es va descobrir l'encobert senyor, perquè aleshores era

arribat el temps, dient-nos als portuguesos el que va dir sant Gregori que va dir Crist a la Magdalena manifestant-s'hi: *Recognosce eum, a quo recognosceris* : «Reconeixeu a qui us reconeix»: reconeixeu com a rei a qui us reconeix com a vassalls. Aleshores sí, i no abans; aleshores sí, i no després; perquè aquell i no altre era el temps oportú i determinat de donar principi a la nostra redempció.

Va rebre Crist el cop de la circumcisió, i va donar principi a la redempció del món, no abans ni després, sinó puntualment als vuit dies: *Dies octo, ut circumcidetur puer* . Doncs, per què no abans, o per què no després? No s'hauria pogut circumcidat el dia seté? No s'hauria pogut circumcidat el dia novè? Per què no abans ni després, sinó el vuitè? La raó va ser perquè les coses que fa Déu, i les que s'han de fer ben fetes, no es fan abans, ni després, sinó al seu temps. El temps assenyalat en les Escriptures per a la circumcisió era el dia vuitè, com hom llegeix en el *Gènesi* i en el *Levític* : *Die octavo circumcideretur infantulus* [«El dia vuitè l'infant serà circumcidat»](Gn 17,12; Lv 12,3). I per això va ser circumcidat Crist, sense anticipar ni dilatar els vuit dies. *Postquam consummati sunt dies octo* , perquè, com que el Senyor va redimir el gènere humà per obediència als decrets divins, el temps que estava assenyalat en la llei per a la circumcisió, era el que estava destinat per donar principi a la redempció del món. De la mateixa manera es va donar principi a la redempció i restauració de Portugal en tals dies i en tal any, en el molt celebrat de 40, perquè aquest era el temps oportú i decretat per Déu, i no abans ni després, com els homes haurien volgut. Haurien volgut els homes que fos abans, quan s'esdevingué l'alçament d'Èvora; haurien volgut els homes que hagués estat després, quan acordaren que el dia de l'aclamació fos el primer de gener, avui fa un any; però la Providència divina va ordenar que el primer intent no s'aconeguís, i que el segon s'anticipés, perquè puntualment es donés principi a la restauració de Portugal al seu temps: *Postquam consummati sunt dies octo* . [...]

V. [...] Si Portugal s'hagués aixecat mentre Castella estava victoriosa, o, si més no, mentre estava pacífica, segons el miserable estat en què ens havien posat, era l'empresa molt arriscada, eren els dies crítics i perillosos. Ara bé, com que la Providència divina tenia cura tan particularment del nostre bé, per això va ordenar que es dilatés la nostra restauració tant de temps, i que s'esperés l'ocasió oportuna de l'any quaranta, en què Castella estava tan embarassada d'enemics, tan oprimida amb guerres de dins i de fora, perquè en la diversitat de les seves impossibilitats, s'aconeguís més segura la nostra resolució. Es va dilatar el remei, però es va assegurar el perill. Quan els filisteus volgueren aixecar-se contra Samsó, esperaren que Dalila li tingués preses i fermades les mans, i aleshores s'hi llançaren damunt. Així ho van fer els portuguesos, ben advertits. Esperaren que Catalunya fermés les mans al Samsó que els oprimia, i quan el tingueren així embarassat i pres, aleshores s'aixecaren contra ell tan oportunament com venturosament. [...] El remei era fer com nosaltres vam fer, i com nosaltres fem, i com nosaltres hem de fer: mentre Samsó està amb les mans fermades, tallar-li els cabells alhora, i s'ha acabat Samsó. Així el podien vèncer els filisteus amb molta de facilitat, que d'una altra manera no seria tan fàcil. Perquè, si no li tallessin els cabells, tindria força per desfermar-se les mans, i si es desfermés les mans, seria necessària molta de força per tallar-li els cabells. Tant com això importa executar els remeis a temps, com nosaltres, per mercè de Déu, ho hem fet fins ara tan feliçment, aconseguint la major empresa i evitant el major perill, perquè hem sabut esperar pels dies oportuns, com manava la llei esperar pels de la circumcisió: *Dies octo, ut circumcidetur puer* .

ANTÓNIO VIEIRA. *Sermons*. Selecció, traducció i notes de Gabriel Sampol. Introducció de Lluïsa Trias i Folch. Barcelona: Proa, 1994.

Traduït per Gabriel Sampol